

INCOME INEQUALITY: CAUSES AND CONSEQUENCES

INEGALITATEA VENITURILOR: CAUZE ȘI CONSECINȚE

Aliona BALAN¹

Abstract

Income inequality is one of the most current issues in the economic, social and political environment. The increased interest in this issue is primarily due to the increasing size of inequality in recent decades, but also to the growing number of mentions of the negative effects of this phenomenon. Increasing income inequality creates direct social costs, impedes social mobility and can also impede sustainable growth, now and in the future. Achieving economic and social policies aimed at restoring and maintaining income inequality within reasonable limits is essential to ensure sustainable and balanced economic growth. The purpose of this paper is to identify and substantiate the complex causes of income inequality, analyzing the impact of inequality on society as a whole.

Keywords: *income inequality, factors, consequences, poverty, policies, education.*

JEL: D63, D31, D33

1. Introducere

Inegalitatea veniturilor a devenit o preocupare în toate țările lumii, manifestând o tendință de creștere în aproape toate țările în ultimele decenii. Aceasta a influențat nu doar economiile cu o istorie a inegalității relativ ridicată, ci și țările în care, în mod tradițional, a existat o inegalitate redusă, precum Danemarca, Germania și Suedia. Inegalitatea de venituri a crescut și în economiile emergente și în curs de dezvoltare. Raportul Global Wealth publicat anual de către banca elvețiană Credit Suisse prezintă o tendință de creștere a inegalității în rândul populației în anul 2020 în comparație cu 2019. Conform datelor din 2020, decila superioară a populației (10% cea mai bogată) deține 55%-75% din bogăția mondială, iar centila superioară a populației (1% cei mai bogați) deține 25%-40% [2]. Principalii factori care determină diferențierea veniturilor în ultimele decenii sunt globalizarea, reformarea pieței muncii și progresul tehnologic.

Inegalitatea veniturilor este o consecință naturală a funcționării pieței, în sensul ca piața acordă prime celor ce reușesc și aplică sancțiuni celor ce nu reușesc. Inegalitatea veniturilor nu numai că este immanentă funcționării pieței, dar este chiar necesară, îndeplinind funcția de motivare, stimulează interesul pentru dezvoltarea personală. Inegalitatea asigură acel mediu concurențial, extrem de important, pentru funcționarea normală a mecanismului economiei de piață. Nivelarea veniturilor, ca soluție de eradicare a inegalității veniturilor, este la fel de dăunătoare ca și polarizarea exagerată a polilor de bogăție și sărăcie. Un grad ridicat de inegalitate poate să genereze o serie de probleme social-economice: subminează stimulentele, înăsprește nedreptatea socială, înrăutățește oportunitățile de dezvoltare a societății etc. Prin urmare, inegalitatea de venituri ar trebui să aibă loc în viața societății, dar la un nivel care să permită menținerea stabilității sociale în țară.

2. Metode și materiale

În cadrul cercetării, au fost utilizate metoda de analiză a literaturii din domeniul cercetat, metoda comparativă, abstracția științifică etc. De asemenea, s-a recurs la metoda inductivă, cu ajutorul căreia au fost generalizate fapte concrete, analizate, sintetizate și

¹ Conf. univ.dr., Academia de Studii Economice a Moldovei, Chișinău, Republica Moldova, email: balan_aliona@mail.md

formulate concluzii asupra problemei cercetate.

În calitate de suport teoretico-științific, au servit rezultatele studiilor și investigațiilor savanților și cercetătorilor autohtoni și din străinătate, precum: Rojco A., Ivanov S., Joseph E. Stiglitz, Bobcov V.N., Malchina M. Iu., Ruggiero D., ș.a.

Supportul informațional al cercetării îl reprezintă atât publicațiile științifice la nivel național, cât și studiile internaționale, datele statistice prezentate de Biroul Național de Statistică, studiile realizate de Banca elvețiană Credit Suisse, datelor publicate de Eurostat și alte resurse informaționale accesibile în Internet.

3. Rezultate obținute și discuții

Diferențierea veniturilor reprezintă o corelație condiționată obiectiv în mărimea veniturilor diferitelor grupuri social-economice ale populației. Inegalitatea veniturilor se referă la diferențele de venituri între persoane, în acest caz, venitul include nu doar salariul primit pentru munca depusă, dar și veniturile obținute din rente, dobânzi, dividende, etc. Anume nivelul venitului le permite oamenilor un acces diferențiat la diverse bunuri și servicii care le asigură un nivel diferit al calității vieții.

Înegalitatea de venituri se referă atât la diferențele de venit între persoane, cât și la pierderea de către persoane a unor oportunități, ceea ce împiedică îmbunătățirea potențială a aptitudinilor și competențelor acestora și limitează, prin urmare, contribuția lor la dezvoltarea societății. Aceasta generează și alte tipuri de inegalități, precum inegalitatea în accesul la o educație de calitate sau la servicii de sănătate, inegalitatea în accesul la utilitățile publice, la un mediu ambiant de calitate sau la condiții de locuire calitative etc. Se observă că persoanele cu venituri mai mari au acces la servicii de sănătate mai calitative, se bucură de condiții de trai mai bune, iar copiii lor învață la școli și universități mai prestigioase care le asigură și un viitor profesional mai strălucit [4, p.32].

Un indicator frecvent utilizat în măsurarea inegalității economice, în mod special a inegalității distribuirii veniturilor și a cheltuielilor de consum între membrii societății, este *Coeficientul Gini*. Acesta variază de la 0 (sau 0%) la 1 (sau 100%), valoarea 0 (0%) reprezintă egalitatea perfectă (veniturile sunt distribuite în mod proporțional între membrii societății și fiecare individ are exact același venit), valoarea 1 (100%) reprezintă inegalitatea imperfectă (veniturile fiind concentrate la un singur individ sau grup restrâns de persoane, iar restul nu dețin nimic). Cu cât acest coeficient este mai aproape de 1, cu atât distribuția veniturilor este mai neuniformă și invers. Valoarea coeficientului Gini indică cota parte a veniturilor populației care necesită redistribuire pentru a se ajunge la situația cind veniturile vor fi egal distribuite între membrii societății.

Potrivit lui Bobkov V.N. [8, p.53], în țările cu un nivel ridicat al PIB-ului pe cap de locuitor, coeficientul Gini este sub pragul (0,29-0,34), în țările cu un nivel scăzut al PIB-ului pe cap de locuitor - este peste pragul (0,41-0,63). Conform datelor publicate de Eurostat [3], în Uniunea Europeană, coeficientul Gini, în 2019, are o medie aproximativă de 0,302 la nivelul celor 27 de state. În Republica Moldova (conform datelor BNS) [1] pentru anul 2019 coeficientul Gini după veniturile disponibile totale ale populației este estimat la nivelul de 0,3148, față de 0,3518 în 2010, în scădere cu 0,037, sau cu 10,5%. Constatăm pe parcursul ultimului deceniu o tendință descendentă a coeficientului Gini. Un factor important ce a contribuit la diminuarea inegalității de venituri în Republica Moldova a fost sporirea migrației externe a populației cu venituri reduse și creșterea remitențelor.

Nivelul de inegalitate a veniturilor populației poate fi estimat calculând *raportul dintre veniturile populației quintilei superioare (quintila I) și veniturile populație quintilei*

inferioare (quintila V). Populația totală a unei țări este împărțită în 5 grupe egale numeric în funcție de venituri (în ordine crescătoare), fiecare grupă reprezentând 20% (o quintilă) a întregii populații în funcție de venituri și se calculează ponderea fiecăruia în suma totală a veniturilor. Acest raport arată de câte ori cincimea cea mai bogată din societate câștigă mai mult față de cea mai săracă cincime a populației. În medie, în Uniunea Europeană cei mai bogați 20% din populație câștigă de 5 ori mai mult decât cei mai săraci 20%. În Republica Moldova valoarea acestui raport este de 5,1 pentru anul 2019 fiind cu 1,2 p.p. mai mic decât în 2010 (6,3%), poziționându-se la media țărilor UE.

Diferențele de venit sunt influențate de o serie de factori, cunoașterea cărora face posibilă reglementarea mai eficientă a veniturilor populației, elaborarea și realizarea diverselor politici economice specifice proceselor și mecanismelor de distribuire și redistribuire a veniturilor. Totodată, cunoașterea și măsurarea acestor factori permite înțelegerea evoluției bunăstării populației și a sărăciei. Complexitatea factorilor determinanți ai inegalității veniturilor determină clasificarea acestora în trei grupe [9, p.90-92]:

- *Factori non-economici* - care depind de personalitatea fiecăruia, include elemente precum:

- *Abilitățile individuale ale oamenilor*. Oamenii diferă prin abilitățile lor intelectuale și fizice, unii moștenesc abilități intelectuale excepționale, fapt ce le permite ocuparea locurilor de muncă bine plătite, alții sunt înzestrați cu calități fizice de excepție, devenind sportivi profesioniști bine plătiți, altă categorie de oameni "obișnuiți" se angajează în activități la salarii mai mici. În general, abilitățile, capacitățile și aptitudinile majorității oamenilor se află la nivelul valorilor medii. Abilitățile naturale, de unele singure, rareori generează venituri mari și, de aceea ele trebuie îmbunătățite prin educație și formare profesională.

- *Nivelul de educație și formare*. Nivelul veniturilor obținute diferă mult în funcție de nivelul de educație și formare profesională. Diferențele pot apărea atât ca urmare a propriei alegeri (studii liceale sau universitare), cât și ca urmare a circumstanțelor existente (mijloace financiare insuficiente pentru achitarea studiilor). Oamenii diferă și în ceea ce privește formarea profesională continuă, fapt ce determină, discrepanțele între venituri.

- *Discriminarea pe criterii de sex, vârstă, naționalitate sau statut social în contextul locului de muncă* este, de asemenea, o sursă suplimentară de inegalitate a veniturilor. Lupta împotriva discriminării pe piața muncii contribuie la reducerea inegalității veniturilor din muncă (inclusiv eliminarea decalajului de salarizare dintre bărbați și femei, rezidenți și nerezidenți etc.).

- *Înclinația de asumare a riscurilor*. Oamenii diferă prin capacitatea de asumare a riscurilor. Majoritatea preferă un loc de muncă stabil și liniștit, cu câștiguri nu foarte mari, dar garantate, și din contra, unele persoane, precum antreprenorii, sunt dispuși să-și asume riscurile conducerii afacerii.

- *Productivitatea și intensitatea muncii*. Mărimea veniturilor este influențată de gradul de complexitate a muncii, diferența dintre munca calificată și necalificată, orele lucrate, adică toate aspectele legate de productivitate și intensitatea muncii.

- *Caracteristicile demografice ale gospodăriilor* - dimensiunea familiei, raportul dintre persoanele angajate și persoanele aflate în întreținere, starea de sănătate, condițiile geografice și climatice de trai - sunt factori care produc discrepanțe între venituri;

– *Norocul, legăturile utile* - au un impact important asupra creșterii veniturilor. Norocul și șansa de ”a fi în locul potrivit la momentul potrivit”, precum și legăturile utile, influențele politice, joacă un rol important în obținerea unor venituri mari. Și dimpotrivă, *dezastrele naturale, pierderea întreținătorului, șomaj, boala prelungită, accidente* afectează situația economică a familiei.

– *Diferențele în valoarea activelor reale și financiare moștenite și acumulate*. Aceștia sunt deosebit de importante atunci când veniturile din active cresc mai rapid decât veniturile din factorul muncă. În plus, persoanele cu venituri mari formează în mod constant economii pe care le investesc în active generatoare de venituri. Activele reale își păstrează valoarea și pot chiar să crească în preț, crescându-le bunăstarea.

Numeroase studii empirice efectuate în diferite țări confirmă influența acestor factori asupra mărimii venitului personal, o influență semnificativă având mediul social-economic al familiei și nu în ultimul rând, durata și calitatea studiilor realizate.

– *Factorii macroeconomici* - caracterizează starea și eficiența funcționării economiei naționale, include componente precum:

– *progresul tehnologic* - noile tehnologii informaționale, pe de o parte, duc fără îndoială la creșterea productivității muncii și bunăstării generale, dar pe de altă parte, pot provoca creșterea inegalității veniturilor din muncă, deoarece contribuie la creșterea disproporționată a cererii de capital și forță de muncă calificată și reducerea simultană a locurilor de muncă datorită automatizării proceselor de producție;

– *globalizarea comerțului* în multe țări a devenit o forță motrice a creșterii economice și competitivității, dar deschiderea comercială poate avea simultan un efect mixt asupra nivelului de inegalitate a veniturilor: pe de o parte, creșterea fluxurilor comerciale duce la o creștere a salariilor muncitorilor calificați și, astfel, contribuie la o creștere a inegalității, dar, pe de altă parte, poate duce la o scădere a inegalității prin creșterea cererii și a salariilor muncitori slab calificați, precum și la o creștere relativă a salariilor reale datorită afluxului de bunuri importate mai ieftine;

– *globalizarea financiară* contribuie la distribuția internațională a capitalului și riscurilor, cu toate acestea, poate acționa ca un factor în creșterea inegalității veniturilor, deoarece conduce la concentrarea activelor și pasivelor străine în industriile High Tech, fapt ce determină creșterea cererii și salariilor lucrătorilor de înaltă calificare;

– *subocuparea forței de muncă și politica guvernamentală ineficientă în domeniul protecției muncii* contribuie la creșterea inegalității veniturilor din muncă datorită apariției locurilor de muncă cu salarii mai mici decât media în economie;

– *politica educațională* poate juca un rol important în reducerea inegalității veniturilor, întrucât educația este cea care determină alegerea profesiilor, accesul la locurile de muncă și nivelul de remunerare;

– *politica de redistribuire a veniturilor* prin regimul de impozitare progresivă a veniturilor și a transferurilor sociale.

– *stabilirea salariului minim pe economie*, un nivel ridicat al salariului minim, de regulă, conduce la reducerea inegalității veniturilor deoarece determină creșterea salariilor segmentului de jos al distribuției veniturilor, însă, dacă salariul minim este stabilit prea mare,

acest lucru poate afecta negativ angajarea tinerilor și a lucrătorilor cu calificare scăzută, ceea ce va reduce efectul reducerii inegalității;

– *economia informală* are, de asemenea, un impact semnificativ asupra diferențierii veniturilor populației. Interacțiunea dintre gospodării și economia tenebră se produce în felul următor: gospodăriile cheltuie bani în sectoarele economiei asociate activităților tenebre, adică reprezintă un consumator al produselor și serviciilor "activității tenebre". Totodată, gospodăriile obțin venituri și realizează costuri ale forței de muncă în sectoarele asociate economiei tenebre, fiind beneficiarul veniturilor din ocuparea forței de muncă și utilizarea activelor. O persoană este implicată în economia informală nu pentru că tinde deliberat pentru aceasta, ci din cauza circumstanțelor vieții, de asemenea, depinde de gradul de civilizație specific locului de reședință. Există mai multe cauze ale apariției economiei informale: incapacitatea organelor fiscale de a controla și încasa, la timp și complet, obligațiile bugetare ale subiecților economici, incapacitatea de a sancționa suficient de descurajator pentru sustragerea de la plata impozitelor și taxelor etc. Economia tenebră este rezultatul calității instituțiilor publice și al actului de management guvernamental.

– *Factorii microeconomici* - sunt corelați cu organizația în care este angajată persoana (sectorul, forma de proprietate, poziția pe piața muncii, forma organizatorico-juridică, strategia de dezvoltare, ponderea salariilor în structura costurilor etc.), precum și cu factori corelați cu tipul, mărimea, statutul socio-economic al gospodăriei casnice etc. În orice economie se observă diferențe sectoriale în nivelul salariilor lucrătorilor cu profesii și funcții similare, lucru datorat, în primul rând, competitivității diferite a sectoarelor pieței.

Inegalitatea veniturilor poate avea *consecințe economice, sociale, politice și de altă natură*. Consecințele economice se reflectă în impactul negativ asupra consumului. persoanele cu venituri mari cheltuiesc mai mult pe bunuri importate față de persoanele cu venituri mai mici, iar veniturile foarte mari sunt investite în străinătate. Potrivit lui A. M. Zernaeva [11, p.77], creșterea diferențierii veniturilor împiedică formarea clasei de mijloc a țării, care asigură o pondere semnificativă a cererii efective pe piața internă.

Teoriile economice moderne susțin ideea conform căreia inegalitatea în funcție de venituri are un impact negativ asupra dezvoltării economice provocând un eșec al pieței care duce în mod inevitabil la declanșarea dezechilibrelor economice dintre cerere și ofertă, respectiv, dintre producție și consum. Mai mult, inegalitatea este strâns corelată cu o serie de indicatori sociali, cum ar fi starea generală de sănătate, nivelul de educație, bunăstarea copiilor etc. care se răsfrânge negativ asupra capitalului uman. Inegalitatea veniturilor duce la formarea unui cerc vicios care împiedică nu numai reducerea sărăciei, dar și dezvoltarea [5, p.16].

Creșterea inegalității de venituri ar reduce perioadele de creștere economică și chiar ar putea încetini creșterea, deoarece afectează capitalul uman prin faptul că din lipsă de venituri, tot mai puține persoane vor avea acces la educație de calitate, ocupare și produse de consum [8, p.54]. Diferențierea veniturilor are un impact negativ asupra cheltuielilor de consum, ceea ce duce la scăderea cererii agregate și încetinirea creșterii economice. Unii cercetători [9, p.139] observă influența inegalității asupra ciclicității economiei. În țările cu o diferențiere mai mare a veniturilor, politica fiscală este mai prociclică, ceea ce are, de asemenea, un impact negativ asupra ratei de creștere economică.

Consecințele politice ale inegalității veniturilor sunt legate de faptul că într-o societate cu diferențiere ridicată a veniturilor există de obicei o pondere mare a persoanelor

nemulțumite, iar inegalitatea distribuției creează instabilitate politică. Potrivit lui M. Yu. Malkina [10, p.112], acest lucru este valabil mai ales pentru țările în curs de dezvoltare.

Consecințele sociale ale inegalității veniturilor sunt asociate, mai întâi, cu așa-numita consolidare a stratificării sociale. În al doilea rând, nivelul inegalității afectează starea de spirit din societate. Inegalitatea poate exacerba simțul dreptății, ceea ce duce la scăderea moralului și, în cele din urmă, afectează negativ productivitatea lucrătorilor.

Inegalitatea de venituri determină inegalități în sănătate și șanse de viață. Persoanele sărace sunt afectate în mod disproporționat de boli cronice și dizabilități [6]. Inegalitatea de venituri determină inegalități în educație, cu riscul unui ciclu vicios, cei mai înstăriți au șanse mai mari de a obține o educație bună și de a dobândi abilitățile necesare pentru a obține locuri de muncă bine plătite și pentru a-și păstra bogăția. Inegalitatea veniturilor duce astfel la diferențe uriașe în șansele de viață. Acest lucru este valabil atât în țările bogate, cât și în cele sărace, și are consecințe negative atât pentru cei mai bogați, cât și pentru cei săraci.

4. Concluzii

Inegalitatea veniturilor reprezintă una dintre cele mai actuale subiecte în mediul economic, social și politic. Diferențierea veniturilor reprezintă o corelație condiționată obiectiv în mărimea veniturilor diferitelor grupuri social-economice ale populației.

Diferențierea veniturilor populației se formează sub influența diferiților factori asociați cu realizările personale sau independenți de aceasta, având o natură economică, demografică, socială, politică etc. Astfel, inegalitatea în venituri, este determinată de discrepanțe în privința salariului; deosebiri între oameni, generate de personalitatea fiecăruia; productivitatea muncii diferită; durata muncii și intensitatea muncii diferite; pozițiile diferite ale întreprinzătorilor pe piața bunurilor economice; deosebirile între oameni privind sexul, vârsta, categoria socială; nivelul și eficacitatea statului în procesul distribuirii și redistribuirii veniturilor; gradul de ocupare; nivelul șomajului; modalitățile diferite de racordare a economiilor diverselor țări la exigențele economiei mondiale etc.

Inegalitatea poate înceteni ritmul de creștere și dezvoltare economică, poate influența echilibrul social și economic, reducerea ei precum creșterea coeziunii economice și sociale reprezintă un obiectiv prioritar al țărilor. Adoptarea și aplicarea unor politici sociale și economice orientate spre readucerea și menținerea inegalității în limite rezonabile necesită informații privind nivelul și tendințele de evoluție ale acesteia, cunoașterea cauzelor și factorilor determinanți, precum și a legăturii cu creșterea economică și socială.

Bibliografie

1. Aspecte privind nivelul de trai al populației în 2019. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Disponibil: <https://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2206>
2. The Global wealth report 2020. Banca elvețiană Credit Suisse. Disponibil: <https://www.credit-suisse.com/about-us/en/reports-research/global-wealth-report.html>
3. Gini coefficient of equivalised disposable income - EU-SILC Disponibil: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di12
4. Antonov, Viorica, Munteanu, Igor. Inegalități în dezvoltarea umană. IDIS "Viitorul". In: *Raportului Național de Dezvoltare Umană 2015/2016*. Disponibil: http://www.viitorul.org/files/library/Raport_RO%20NHDR.pdf

5. Joseph E. Stiglitz. The price of inequality: How today's divided society endangers our future. In: *Sustainable Humanity, Sustainable Nature: Our Responsibility*, Vatican City, 2014. ISBN 978-88-7761-108-6. Disponibil: <http://www.pas.va/content/dam/accademia/pdf/es41/es41-stiglitz.pdf>
6. Rojco, Anatolii, Ivanov, Svetlana. Evaluarea impactului inegalității asupra nivelului dezvoltării umane în Republica Moldova. În: *Creșterea economică în condițiile globalizării: bunăstare și incluziune socială*: conferința Internațională științifico-practică, ediția a XIV-a, 10-11 octombrie 2019. Chișinău: INCE, 2019, pp. 255-262. ISBN: 978-9975-3305-7-2. Disponibil: <http://dspace.ince.md/jspui/handle/123456789/894>
7. Ruggiero, Dario. Economic Inequality: Facts, Figures, Causes and Consequences. In: *LTECONOMY*, May, 2015. Disponibil: <http://www.lteconomy.it/en/articles-en/articoli/economic-inequality-facts-figures-causes-and-consequences>
8. Бобков В. Н. Неравенство уровня жизни населения в России: внутренний и международный контексты (начало 1990-х и 2000-е годы). В: *Экономика региона*, 2013 (номер 3), сс.53-62. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/neravenstvo-urovnya-zhizni-naseleniya-v-rossii-vnutrenniy-i-mezhdunarodnyy-konteksty-nachalo-1990-h-i-2000-e-gody>
9. Костылева Л.В. *Неравенство населения России: тенденции, факторы, регулирование*. Вологда: Институт социально-экономического развития территорий РАН, 2011. ISBN 978-5-93299-180-0. Disponibil: <http://library.vscs.ac.ru/Files/books/13200330251955V.PDF>
10. Малкина М. Ю. Институциональные основы неравенства доходов в экономике. В: *Журнал институциональных исследований*, 2016, Том 8 (номер 1), сс. 100-120. ISSN: 2076-6297. Disponibil: <https://hjournal.ru/journals/journal-of-institutional-studies/2016-god/149-nomer-1/1256-institutsionalnye-osnovy-neravenstva-dokhodov-v-sovremennoj-ekonomike.html>
11. Зернаева А. М. Неравенство доходов населения в России. В: *Инновационная наука*, 2016 (номер 5), сс.75-77. ISSN: 2410-6070. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/neravenstvo-dohodov-naseleniya-v-rossii>

** Articolul a fost elaborat în cadrul proiectului 20.80009.0807.29 Perfecționarea mecanismelor de aplicare a instrumentelor inovatoare orientate spre creșterea durabilă a bunăstării populației Republicii Moldova, în cadrul Programului de stat.*